

Ткачівська М. Р.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Ткачівський В. В.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

АНГЛІЗМИ В СПОРТИВНІЙ ЛЕКСИЦІ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ)

Стаття присвячена дослідженню англійських спортивних термінів та їхньому функціонуванню в українській та німецькій мовах. Висвітлено вплив англійської мови як Lingua franca, потужного джерела лексичних запозичень спортивної лексики. Розглянуто семантичні групи англійзмів в українській та німецькій мовах. Описано прямі запозичення, які передбачають трансплантацію готової лексичної одиниці в мову-позичальницю без адаптації, та адаптовані запозичення, для яких властиві фонетичні та морфологічні зміни. Певні труднощі при відтворенні запозичень становлять різні графічні системи, у нашому випадку латиниці й кирилиці. Загострено увагу на проблемі відтворення англійського звука [h] за допомогою українського глухого [x]. Наведені приклади кальок та гібридних запозичень, які поєднують англійзми із елементами мови-позичальниці. Наголошено на використанні англійських спортивних сленгізмів та лексем, які мають відповідники в національних мовах. У статті досліджено англійзми в різних видах спорту, засвідчено наявність значної кількості англійських термінів цих видів спорту в українській та німецькій мовах, висвітлено побутування в них прямих та адаптованих запозичень, кальок, а також функціонування відповідників. Акцентовано увагу на можливості використання паралельних термінів (англійзмів та відповідників національної мови). Окремо окреслено причини запозичень значної кількості англійських спортивних термінів німецькою та українською мовами. Наголошено на перебільшеному використанні англійзмів засобами масової інформації при наявності відповідників у національній мові, що результує їхнє нерозуміння невідповідною аудиторією. Загострено увагу на перевагах засвоєння готових англійських термінів мовами-позичальницями.

Ключові слова: англійзм, спортивна лексика, термін, прямі запозичення, адаптація, калька, відповідник, сленгізм.

Постановка проблеми. Словниковий склад мови будь якої мови відображає різні процеси історичного, економічного чи культурного розвитку суспільства, щоразу збагачуючись новими словами й виразами. Одним із способів поповнення лексики є запозичення слів із інших мов.

Активізація глобалізаційних процесів кінця ХХ – початку ХХІ ст. спричинила розвиток міждержавних контактів, прямих чи опосередкованих політичних, економічних, культурних та спортивних зв'язків, що посилювало взаємовплив однієї мови на іншу. У сучасному світі, де зв'язки між країнами стають все тіснішими, потужним джерелом запозичень виступає англійська мова. Це пояснюється економічною та політичною могутністю США. Якщо у ХІХ ст. англійські запозичення потрапляли в українську мову через польську, російську та німецьку, то тепер цей процес відбувається без посередництва. У статті намагаємося проаналізувати сфери та причини запозичень

із англійської та частково німецької мови в українську спортивну термінологію, а також порівняти їхнє використання в обох мовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових розвідках проблема поповнення лексичного складу шляхом запозичень висвітлювалась часто. Чимало німецьких дослідників розглядали це питання з різних точок зору: соціолінгвістичної, психолінгвістичної, граматичної. Серед відомих науковців М. Ѓорлах [29], А. Онисько [30], С. Боманн [22], П. Дальхер [26], У. Буссе [23, 24], Г. Фінк [28], Д. Шельпер [31] та багато інших. М. Ѓорлах досліджував уживання англійзмів у 16 європейських мовах [29]. У. Буссе розглядав використання англійзмів у Орфографічному словнику Дудена за період 1880–1986 рр. [23] та їхні типи [24]. Американізми в засобах масової інформації були в центрі зацікавленя Г. Фінка. Він досліджував їхнє використання на прикладі газет *Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter*

Allgemeine Zeitung, die Welt [28]. Порівняльний аналіз англійзмів у пресі ФРН, Австрії та Швейцарії запропонувала Д. Шельпер [31]. С. Боманн вивчала англійські елементи в німецькій рекламі [В]. Англійські запозичення у швайцерадою розглядав П. Дальхер [26]. До піонерів у цій галузі належав Б. Карстензен. Разом із У. Буссе він уклав словник, у якому проаналізовані вживання та значення англійзмів [25]. Цей тритомник залишається одним із основних джерел для лінгвістичних студій у цьому напрямку.

Дослідженнями запозичень із різних мов займалися й вітчизняні науковці. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові був предметом дисертаційного дослідження Л. Кислюк [6]. Англійські запозичення в пресі кінця XX – початку XXI ст. вивчала Л. Архипенко [1], у мові українських мас-медіа – О. Гурко [4] та Н. Поліщук [12], в мові сучасних німецьких спортивних ЗМІ – В. Радзюк [14]. Слова англійського та німецького походження в українській термінології досліджували Т. Кияк [7], Л. Боярова [2]. Запозичення також досліджували І. Підлужна [11], Т. Пиц [10], В. Сулим, О. Свистович [16], М. Карпик, О. Павличко [5]. Іншомовні вкраплення в тексті аналізує М. Ткачівська [17; 18]. І. Фаріон, Г. Помилуйко-Недашківська та А. Бордовська розглядають англійзми у соціокультурному контексті [20]. Спортивну лексику в сучасній українській мові досліджували І. Коробова [8], Ю. Струганець [15] та ін. Однак не часто зустрічаються розвідки, в яких запозичення в українській та німецькій мовах простежуються паралельно.

Постановка завдання. Мета наукової розвідки полягає у дослідженні функціонування англійських спортивних термінів в українській та німецькій мовах на прикладах популярних видів спорту.

Реалізація мети передбачає розв'язання відповідних завдань: 1) проаналізувати спосіб утворення терміну «англійзм»; 2) розглянути семантичні групи спортивних англійзмів; 3) окреслити причини вживання англійських спортивних термінів в інших мовах; 4) простежити функціонування спортивних англійзмів у німецькій та українській мовах; 5) зосередити увагу на наявності повних прямих, адаптованих та гібридних запозичень, а також кальок і сленгізмів.

Виклад основного матеріалу.

1. Англійська мова – Lingua franca. Сьогодні англійська мова утримує лідерські позиції як мова міжнародного спілкування та виступає важливим джерелом запозичень для багатьох мов

у різних галузях. У попередніх століттях ці позиції займали латинська, грецька та французька мови. Згідно з даними Товариства німецької мови серед приблизно 148000 ключових слів у німецькому словнику «Дуден» біля 3000 лексем мають англійське, 4000 – латинське, приблизно 2800 – грецьке, 2400 – французьке і 850 – італійське походження, що засвідчує значний вплив англійзмів на німецьку мову [21].

Якщо ще у середині XVII століття було зовсім небагато перекладів з англійської мови, позаяк мало хто спілкувався нею в інших країнах, то, починаючи із кінця XVII століття, у німецьку мову проникають англійські слова із багатьох сфер. У цей час простежуються запозичення нових слів і в спортивній сфері (*Finisch, Start, Fußball, Tennis, Radsport* та ін.). Особливо продуктивним було XX століття, коли «...значна кількість запозичень потрапляла із американського континенту у зв'язку із швидким розвитком США в культурній, економічній та науковій сферах» [17, с. 119].

2. Термін «англійзм». Для позначення англійських слів, що вживаються в інших мовах, в науковому обігу використовується усталений термін англіцизм. За визначенням словника Duden, «англіцизми – характерні для англійської мови лексичні одиниці, які інтегруються в німецьку мову» [27]. В українській мові функціонують терміни як англіцизми [1], так і англізми [20; 12].

Цікаво зазначити, що для назв запозичень з різних мов в українській мові характерні варіанти із суфіксами -ізм: (українізм, германізм), а також -цизм: (галліцизм, австріацизм, австріацизм). Зокрема, останнє походить від повної української назви країни (Австрія), що дає більш українізований варіант [5; 10; 16]. Для російських запозичень існує кілька варіантів термінів: русизм, або ж росіянізм [19], росізм [9].

У нашому дослідженні дотримуємося підходу, запропонованого професором М. Лесюком, який пропонує створення термінів для позначення мовних запозичень шляхом заміни суфікса -ськ на -ізм/їзм у назві мови, а не в назві країни. Наприклад, австрій(ський) → австріїзм, англій(ський) → англійїзм, росій(ський) → росіїзм [9].

3. Англійзми та їхня функція в мові. Англійзми проникають у мову-позичальницю, адаптуються та функціонують у ній не тільки як назви предметів чи явищ (*das Fitnessstudio, der Fitnesstrainer, der Couch*), але й як дії (*joggen, surfen*) та означення (*cool, crazy, easy, fair, fit, happy*), що адаптуються до її граматичних норм. Аналізуючи корпусний матеріал, варто зауважити, що серед наявних

англіїзмів, іменники та дієслова мають ширше представлення ніж прикметники. Певні труднощі складає перенесення англіїзмів у словниковий склад інших мов із різною графічною системою (у нашому випадку різниця між кирилицею та латиницею). Якщо в німецькій мові можлива повна чи часткова трансплантація англійського слова в її лексикон (пряме і часткове запозичення), опираючись на правила правопису англійського слова, то при переході на кирилицю простежується застосування транскрипції, а не транслітерації.

Потрапляючи в українську та німецьку мови, англіїзми зі сфери спорту функціонують як 1) прямі запозичення (трансплантація готової лексичної одиниці в мову-позичальницю без адаптації: терміни переходять в інші мови без змін, цілком інтегруються у їхню спортивну лексику): укр. мова: *футбол, кіпер, корнер, фейр-плей*, німецька мова: *Football, Keeper, Corner, Fairplay*; 2) адаптовані запозичення (з фонетичними або морфологічними змінами, які адаптують слова до граматичних норм мови-позичальниці). Наприклад, слово *хокей* (hockey), ймовірно адаптувалося через посередництво російської мови, хоча українська мова має дзвінкий фрикативний гортанний звук [г], який більш наближений до англійського «h», і відповідає українській літері г. Тут не можемо не погодитися з думкою І. Воловенко, що «... при впровадженні нововведень необхідно керуватися не критерієм “узвичаєне слово в українській мові”, а історичною традицією і фонетичною та морфологічною системою української мови» [3, с. 206–207]. Відповідно, українською мовою аналізована лексема мала б мати графічну форму *гокей*, подібно до *готель*. Незважаючи на те, що український Правопис пропонує в словах іноземного походження літеру «h» відтворювати через «г» [13, с. 156], український лексикон досі інкорпорує слова із глухим щілинним х (*хокей, хостел*), замість дзвінкого г (*гокей, гостел*). Слід зауважити, що в українській діаспорі подібні слова упродовж багатьох десятиліть вимовлялися із дзвінким «г», що є природним для українського мовлення. Розглядаючи інші запозичення, примітним є те, що деякі з них, адаптуючись до граматичних норм української мови, піддалися морфологічним змінам (*футболіст, баскетболіст, фехтувальник, бутси, шорти*). Незважаючи на те, що англійські лексеми *boots, shorts* та інші вживаються у множині, в українській мові в окремих словах до оригінальної форми множини запозиченого слова ще додається закінчення –и: *бутси, шорти*; 3) калька (дослівне відтворення слова, фрази чи окремих

частин англійського слова), може також мати паралельні форми із використанням транскрипції (повне чи часткове відтворення слова на фонетичному рівні), тобто можливі два варіанти запозичення: укр. мова: *гандбол, ручний м'яч*; нім. мова: *Handball*; 4) гібридні запозичення (поєднання англіїзмів із елементами мови-позичальниці: англійський корінь + слово мови-позичальниці): укр. мова: *фітнес-клуб*; нім. мова: *Torwartstrainer*; 5) сленгізми (зокрема, скорочення), які трансплантуються в обидві мови: укр. мова (використання транскрипції без адаптації до мови-приймача): *кік, реф.*; нім. мова (повна трансплантація): *Kick, Ref.* Незважаючи на те, що сленгові слова мають відповідники в мовах (наприклад, в українській – *удар, суддя*, в німецькій – *Schlag, Schiedsrichter*), вони легко імплементуються в мову і часто належать до активного лексикону молоді, що властиве для сленгізмів у цілому. Серед запозичених іменників на позначення спорту найбільш представлені такі семантичні групи:

1. Назви видів спорту: укр.: *волейбол (volleyball), баскетбол (basketball), гольф (golf)*, нім.: *Volleyball, Basketball, Golf*.

2. Спортивне приладдя та елементи одягу: укр.: *рюкзак (backpack), клюшка (hockey stick), боксерські рукавички (boxing gloves), шорти (shorts), футболка (T-shirt), легінси (leggings)*, нім.: *Rucksack, Hockeyschläger, Boxhandschuhe, Shorts, T-Shirt, Leggings*.

3. Змагання та правила: укр.: *плей-офф (play-off), тайм-аут (time-out), сет (set)*, нім.: *Playoff, Timeout, Satz*.

4. Технічні терміни: укр.: *старт (start), фініш (finish), нім-стоп (pit stop)*; нім.: *Start, Finish, Pitstop*.

4. Англіїзми в різних видах спорту. Англіїзми поширені практично у всіх престижних видах спорту:

1. *Футбол (soccer/football)*. Цей популярний у багатьох країнах вид спорту, заснований у Британії, фіксує імплантацію значної кількості термінів: укр.: *форвард, бек, офсайд, тайм, пенальті*, нім.: *Keeper, Offside; Faul*.

Наприклад: «Голкіпер АПЛ ледь не побився з фанатом: стюарди запобігли конфлікту» (<https://champion.com.ua>). “Unsere Redaktion hat die Köpfe zusammengesteckt und die aktuell zehn besten Keeper der Welt gekürt” (<https://www.sport.de/>).

2. *Хокей (hockey)*. Найпоширеніший у таких англомовних країнах як Канада та США вид спорту: укр.: *шорт-хенд, буліт, форчекінг*, нім.: *Bully, Penalty, Checking*.

Наприклад: «У серії булітів краще свої шанси реалізували гості, які виграли цю серію з рахунком 4:2» (<https://sportarena.com/uk/>); „Sie muss mindestens einen von acht Penalty-Schüssen der Profis abwehren, um die heutige Challenge zu gewinnen“ (<https://www.bayern3.de>).

3. **Tennis (tennis)**. Офіційно вважається заснований у Франції, хоча набув широкої популярності у всьому світі. Незважаючи на французьке походження, цей вид спорту наповнений англійськими термінами, які перейшли в інші мови: нім.: *Tennis, Set, Tiebreak/Tie-Break, Ace, Matchball* укр.: *теніс, сет, слайс, тай-брейк, ейс, матчбол, брейкпойнт*. Англійські терміни *бекхенд, (Backhand, нім. Rückhand), форхенд (forehand, нім. Vorhand)* увійшли в українську мову з графічним оформленням, яке містить літеру х у другому складі (від *hand* – рука). Однак, згідно з українськими графічними та фонетичними нормами, як і у випадку вище, ця літера мала б бути замінена на г, що є відповідником звука [h] в українській фонетиці. Якщо в німецьку мову більшість спортивних тенісних термінів увійшли без змін, то в українську, як і в більшості інших прикладів, за допомогою транскрипції. В окремих випадках вони піддаються тлумаченню. Наприклад: *drop shot* (нім. *Drop shot, Stoppball*) – укорочений удар, *groundstroke* – удар з відскоку, *ace* – подача на виліт та ін. Можна навести ще низку інших прикладів: англ.: *set* укр.: *партія (сет)*, нім. *Satz*; англ.: *tiebreaker* або *tiebreak*, укр.: *вирішальний розіграш (тай-брейк)*, нім.: *Tie-Break, Tiebreak*.

Наприклад: «Українець жодного разу не подав навиліт, не допустив жодної подвійної помилки та реалізував 4 брейкпойнти із 7» (<https://champion.com.ua>); „Und bei den US Open wurde bereits seit 1970 die Entscheidung per Tiebreak (bis sieben Punkte) herbeigeführt“ (<https://www.spiegel.de/sport>).

4. **Баскетбол (basketball)**. Остаточну ідею цього популярного виду спорту сформульовано в Америці: укр.: *данк, тайм-аут, штрафний кидок, асист*; нім.: *Dunking, Timeout, Rebound, Overtime*.

Наприклад: «У тій грі "Король" набрав лінію з 18 очок, 8 підбирань та 10 асистів, реалізувавши 2 з 7 кидків з дальньої дистанції» (<https://champion.com.ua/ukr>); “Die Detroit Pistons halten gegen die Boston Celtics gut mit, in der Overtime geht das Match aber verloren“ (<https://www.laola1.at/de/red/sport>).

5. **Бейсбол (baseball)**. Заснований у Америці вид спорту, терміни якого не мають аналогів у мовах країн, де бейсбол не є популярним чи традиційним видом: укр.: *аут, страйк, гоум-ран, пітчер,*

кетчер, бейс, бат, фрі-кік, екстра-пойнт, нім.: *Strike, Out, Home Run, Pitcher, Catcher, Base, Batter, Outfielder, Free Kick, Extrapunkt*. Зазвичай усі ці терміни повністю переймаються мовою-позичальницею. У бейсболі зустрічаються адаптовані та гібридні запозичення (поєднання англійзмів із елементами мови-позичальниці). Порівняймо: англ. *pitched innings*, укр.: *завершені інінги* – термін, що позначає кількість аутів команди під час подачі пітчера:

Наприклад: «Під час гри в нападі гравці по черзі грають проти пітчера команди, яка захищається» (<https://artsandculture.google.com/>);

“Der Catcher gibt heimliche Zeichen an den Pitcher, um die Art des nächsten Wurfs vorzuschlagen“ (<https://rostock-bucaneros.de/>).

6. **Кіберспорт (eSports)**. Цей вид виник та розвивався під впливом англійської культури: укр.: *геймер, квест, клан*, нім.: *Gamer, Quest, Clan, Highspeed*.

Наприклад: «До того ж геймерів – сотні тисяч, а турніри виграють одиниці, тож омріяні мільйони дістаються не всім» (<https://lifepravda.com.ua/culture>); „Für Cyberport ist klar: Ruckelfreies Highspeed-Gaming braucht Power und Präzision“ (<https://www.channelpartner.de/>).

7. **Бокс (box)**. Незважаючи на те, що своїм корінням він сягає античності, сучасний бокс зародився в Англії: укр. *нокаут (knockout), аперкот (uppercut), джеб (jab), спаринг (sparring)*, нім.: *Knockout, K.o., Uppercut, Sparring, Punch*.

Наприклад: «...фахівці визнають його кращим боксером бантамвейту 1910-х років. Гутенко переміг у 10 раундах, але за умовами матчу чемпіоном він міг стати тільки через перемогу нокаутом» (<https://champion.com.ua/ukr/>);

„Der Ukrainer bezwingt Chris Byrd (USA) durch technischen K.o.“ (<https://www.sueddeutsche.de/sport>)“.

8. «**Формула-1 (Formula 1)**. Проведення змагань із автоперегонів у різних країнах світу спричиняє використання англійської мови як основної та поширення англійських спортивних термінів: укр.: *піт-стоп (pit stop), болід (bolide), інженер треку (track engineer)*, нім.: *Pitstop, Pole Position, Crash Barrier*.

Наприклад: «Гран-прі вийшло дощовим. Через це декілька разів на трасі з'являвся сейфті кар. ... сталося це через те, що перед червоним прапором Норріс та інші лідери пішли на пітстоп...» (<https://champion.com.ua/ukr/>);

„Max Verstappen verliert seine Pole-Position!“ (<https://www.motorsport-total.com/>).

9. *Сноубординг (snowboarding)*. Цей вид спорту передбачає спуск із засніжених схилів на сноуборді («сніговій дошці»). Поширений англійзм *halfpipe*, нім.: *Halfpipe*, укр.: *галфпайп* – позначає спеціальну структуру для сноубордингу та скейтбордингу і не має відповідників у багатьох мовах.

Наприклад: «Чемпіонат України з фріс-тайлу – слоупстайл» (<https://www.sfu.org.ua/>); „*Der Skater in der Halfpipe schwingt daher nur für kleine Auslenkwinkel harmonisch*“ (<https://www.leifiphysik.de>).

10. *Реслінг (англ. wrestling)*. Так звана «французька боротьба» стала особливо популярною наприкінці XIX сторіччя у США. В основному терміни реслінгу входять в українську та німецьку спортивну лексику без адаптації: укр.: *реслінг, фінішер, промо*, нім.: *Wrestling, Finisher, Promo*. Термін *Wrestling* відтворюється українською мовою за допомогою транскрипції.

Наприклад: «В Україну повертаються трансляції змагань з реслінгу» (<https://mediasat.info /uk/>); „*Die German Wrestling Federation präsentiert Wrestling in Berlin*“ (<https://gwf-wrestling.com>).

11. *Гольф (golf)*. Цей вид спорту має британське (шотландське) коріння. Популярність міжнародних турнірів (Відкриті чемпіонати США, Британії) забезпечують розповсюдження спортивної термінології. В українську та німецьку мову основні терміни ввійшли без адаптації: укр.: *гольф, драйв, патмінг, свінг*, нім.: *Golf, Drive, Putting, Swing*. Іноді окремі позначення у місцевих репортажах замінюються відповідниками мови-реципієнта: укр.: *удар – (свінг), короткий удар* (*патмінг*), нім.: *Schlag (Drive), Griff (Grip)*.

Наприклад: «Міжнародний турнір із гольфу "Diplomatic Golf for Good" відбувся на території гольф-клубу Lisnyku в рамках святкування Дня Незалежності України» (<https://tabloid.pravda.com.ua/>); „*Schätzungen zufolge spielen über 60 Millionen Menschen weltweit Golf*“ (<https://www.deutschland-spiel-golf.de/>).

Навіть ті види спорту, які виникли не в англійських країнах, завдяки своїй популярності послуговуються англійськими запозиченнями. Наприклад, біатлон (нім.: *Biathlon*, від лат. *bi* – двічі та грец. *ἄθλον* – боротьба) – зимовий вид спорту із давнім скандинавським корінням, в якому поєднується стрільба та лижні перегони: *спринт, суперспринт, масстарт*, нім.: *Sprint, Mixed – und Single-Mixed-Staffel*. Варто відзначити, що в німецькій мові *гонка переслідування, масовий старт та естафета (Verfolgung,*

Massenstart, Staffel) відтворюються німецькими відповідниками.

Українська та німецька мови фіксують низку англійських термінів із легкої атлетики: *спринт, старт, фініш, хардлінг* та ін. Порівняймо з німецькою: *Sprint, Start, Finish, Hurdling*. Поряд з ними функціонують лексеми із національних мов. Наприклад: англ.: *hurdling*, укр.: *біг з бар'єрами*, нім.: *Hürdenlauf*; англ.: *Sprint* – нім. *Kurzstreckenlauf*, укр.: *біг на короткі дистанції*. Гімнастика із властивою для неї інтернаціоналізацією правил і назв дисциплін англійською мовою теж сприяла введенню англійзмів у лексикон інших мов. Наприклад: укр.: *бім, флін, рол, спліт*, нім.: *Beam, Flip, Roll, Split*.

Цей список може бути поглиблений і продовжений переліком багатьох інших видів спорту, оскільки наявність англійзмів у них є беззаперечною.

5. Основні причини запозичення англійських спортивних термінів іншими мовами. Існує низка причин запозичення англійських спортивних термінів. Однією з них є виникнення або осучаснення видів спорту в англійських країнах. Упродовж багатьох років англійська мова є доміантною при проведенні Олімпійських ігор, багатьох чемпіонатів світу та міжнародних турнірів. Оскільки вона слугує мовою спілкування більшості спортсменів, організаторів, журналістів, це спрощує комунікацію і розуміння. На користь використання англійської мови йде також той факт, що етапи різних змагань, наприклад «Формула – 1», проводяться в різних країнах. Англійська мова як *Lingua franca* є спільною не тільки для багатьох колег-спортсменів у збірних своїх країн, а й у національних командах, у складі яких часто виступає багато іноземців. Провідні футбольні клуби мають у своєму складі ледь не половину легіонерів. Англійською мовою розмовляють у всіх всесвітніх спортивних організаціях. Нею здійснюється більшість телевізійних та інтернетних трансляцій і публікуються інтернетні та газетні видання. У багатьох випадках використання англійзмів стає модним та престижним трендом. Суттєвим чинником потреби запозичень англійзмів є відсутність їхніх відповідників у національних мовах, зокрема, в українській та німецькій. Незважаючи на те, що німецька мова відзначається своєю продуктивністю щодо створення власних термінів у різних сферах, німецький спортивний лексикон недостатньо забезпечений власними аналогами. Важливо підкреслити, що наявність власних спортивних термінів не завжди може компенсувати англійзми.

6. Проблема надуживання англійськими термінами. Як зазначалося вище, відсутність відповідників завжди ускладнює розуміння непідготовленим читачем, слухачем або глядачем. Однак використання таких термінів має переваги, насамперед, коли йдеться про новітні чи мало популярні види спорту, які не мають відповідників у мові реципієнта. Слушну пораду стосовно цього дає Т. Кияк. Він зауважує, що лише в разі відсутності власного терміна «...краще ввести в обіг іноземний, ніж взагалі не термінувати певне поняття» [7, с. 24]. Незважаючи на нерозуміння англійзмів непідготовленою аудиторією та бажання володіти відповідниками у рідній мові, ця проблема найчастіше вирішується на користь запозичення, оскільки ввести в лексичний обіг лексичну одиницю часто зручніше і швидше, особливо коли йдеться про малопопулярні види спорту. Створення вдалого національного відповідника не завжди можливе, а іноді навіть не виправдовує себе через тривалість адаптації. У таких випадках іншомовне запозичення стає оптимальним вибором, оскільки воно вже є функціональним не лише в мові-джерелі, але й у багатьох мовах-реципієнтах, зазвичай у формі трансплантованих або адаптованих лексем.

Надмірне вживання запозичень викликає несхвалення. І не тільки серед українців. Німецькі користувачі соціальних мереж також висловлюють незадоволення використанням англомовних назв баскетбольних команд. Наприклад, „Hamburg Towers“, „Rostock Seawolves“, „Niners Chemnitz“, „Kirchheim Knights“, „Gladiators Trier“, „Dresden Titans“ [21]. В українському баскетболі поряд із такими українськими назвами команд «Харківські соколи», «Старий Луцьк» теж побутують запозичені англійські назви «Селф Мейд» (Київ), «Ніко Баскет» (Миколаїв).

У цьому контексті, коментуючи футбольні матчі, українські спортивні коментатори часто надуживають використанням англійзмів. Бо якщо «пенальті» (*penalty*) (*одинадцятиметровий удар*), «аут» (*out*) (*вкидання м'яча з-за бокової лінії*), бутси (*boots*), форвард (*forward*) – *гравець, що грає в нападі* чи «рефері» (*referee*) (*суддя*), є усталеними в українській мові і зрозумілі більшості реципієнтів спортивного контенту, то «корнер» (*corner*) – *кутовий удар*, «хавбек» (*halfback*) – *півзахисник*, плеймейкер (*playmaker*) – *гравець, що організовує атаки команди* та багато інших становлять труднощі для розуміння середньостатистичного споживача медійного продукту. Щодо наведених вище прикладів німецькомовні

коментатори активніше використовують притаманні для їхньої мови відповідники: *Elfmeter* або *Elfmeterstoß*, *Strafstoß*, *Aus*, *Stürmer*, *Schiedsrichter* чи скорочену назву *Schiri*, *Eckball*, *Mittelfeldspieler*, *Spielmacher*.

Деякі терміни, відсутні в українській культурі, потрібно пояснювати або адаптувати. Наприклад, в українському футболі існує *вища ліга* і *перша ліга*. У Німеччині вищу лігу називають *Oberliga* або ж *Erste Liga*, *Bundesliga*. Тому ці терміни аж ніяк не можна перекласти як перша ліга, оскільки таким чином мимоволі можна декласувати будь яку з відомих німецьких команд, що грає у вищому дивізіоні. Здебільшого українські спортивні коментатори використовують термін *бундесліга*¹ (*від Bundesliga*). Наприклад: «27-го жовтня відбулися матчі 8-го туру німецької Бундесліги» (<https://sport.ua/uk/news/>). Принагідно зауважимо, що багато клубних назв спортивних команд Німеччини містять аббревіатуру *FC* або *SC* (*футбольний клуб* або *спортивний клуб*). Наприклад: *FC Bayern*, *FC Sankt Pauli*, *FC Köln*, *FC Augsburg*, *SC Freiburg*, *SC Magdeburg*. Ці аббревіатури перейшли в німецьку мову з англійської. Подібне маємо і в українському спорті, де використовується калькування *ФК* або *СК*. Наприклад: *ФК «Олександрія»*, *ФК «Ужгород»*, *СК «Полтава»*. Подібно до вживання терміну «Бундесліга» в українських ЗМІ також можна констатувати послугоування реалією «Маншафт» (*Mannschaft*). Її використовують на позначення збірної ФРН, щось на кшталт *Скуадра адзурра* (Італія) чи *Тре крунур* (Канада). Правда, трапляється й цікавий змішаний вислів *Бундестім* (*Bundesteam*). Запозичення вживаються й на позначення чемпіонатів інших країн. Вищу лігу чемпіонату Іспанії в українських ЗМІ часто називають *Ла Лігою*, а Англії – *прем'єр-лігою*.

Щодо вживання німецьких запозичень в українському спортивному лексиконі, то їх набагато менше ніж англійських. Серед найуживаніших германізмів: *бліц-турнір* (*Blitzturnier*), *кетельбан* (*Kegelbahn*), *рапіра* (*Rapier*), *шайба* (*Scheibe*), *штанга* (*Stange*), *шпагат* (*Spagat*), *фехтування* (*Fechten*), *родео* (*Rodeo*), *гантель* (*Hantel*), *гросмейстер* (*Großmeister*), деякі похідні від них та ін. Наприклад: «Для житомирян та гостей міста провели блиц-турнір вихідного дня з шахів» (<https://oda.zht.gov.ua/news/>); «Українець закинув першу шайбу

¹ Як частина складних іменників Бундес- вживається також у словосполученнях Бундесвер, Бундестаг, Бундесрат, Бундеспрезидент, дойче Бундесбанк, бундесбюргер, Бундесканцлер, Бундесканцлерамт.

в історії американського хокейного клубу» (<https://www.ukrinform.ua/>). Цікаво, що слово штанга стало псевдогерманізмом. Бо в німецькій мові на позначення *штанги* вживається *Langhantel*, *Scheibenhantel*, *Gewicht*. А власне *Stange* – це є *гриф*, на якому кріпляться круглі тягарі.

Незважаючи на наявність в українській мові слова «*майстер*», у спортивній термінології похідне від нього «*гросмайстер*» вимовляється як «*гросмейстер*». Подібне маємо і в музиці: «*капельмейстер*». Логічно було б уніфікувати ці терміни, використовуючи більш природне «*майстер*» як частину складних слів.

Висновки. Англійські запозичення є важливою складовою лексичного складу будь якої мови, зокрема невід’ємним елементом спортивного лексикону української та німецької мови. Аналіз лексичного корпусу дозволяє зробити висновок, що більшість спортивних англійських термінів імплантовані у мови-позичальниці та активно функціонують у них. Їхнє використання свідчить, що спортивна термінологія, як і всі інші сфери нашого життя, стає явищем активної мовної взаємодії та глобалізації. Англійські терміни присутні у всіх видах спорту. Активному використанню в міжнародних контекстах сприяє також лаконічність цих термінів, що робить мовлення спортивних комен-

таторів та журналістів сучасним та професійним. Оскільки все більше людей розуміють англійську мову, англійські терміни сприяють більшому розумінню інтернаціональною публікою.

Дослідження демонструє, що в українській, і в німецькій мові англійські терміни в різних видах спорту здебільшого використовуються майже без адаптації до мови-позичальниці. Незначною різницею є те, що німецька мова повністю переймає англійські терміни, зберігаючи їхнє написання, а в українській мові при використанні кирилиці подекуди додається дефіс. Адаптація певних лексем на різних рівнях (наприклад, фонетичному чи морфологічному) до мови-реципієнта робить англійські терміни більш природними для користувачів. Проте засвоєння готових англійських термінів часто має перевагу над створенням нових відповідників у мові-позичальниці, особливо, коли йдеться про малопопулярні у тій чи іншій країні види спорту.

Важливо наголосити, що перенасичення спортивних репортажів англійськими термінами, однак, нерідко ускладнює розуміння отриманої інформації. Тому ЗМІ повинні уникати їхнього надмірного використання. З іншого боку, використання англійських запозичень за щораз зростає і англійські й надалі залишатимуться важливою частиною спортивного лексикону багатьох мов.

Список літератури:

1. Архипенко Л.М. Іншомовні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англійзмів у пресі кінця ХХ– початку ХХІ ст.): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2005. 314 с.
2. Боярова Л.Г. Німецькі запозичення в українській термінології. Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. Праць ХНПУ ім. Г.С.Сковороди. 2020. Вип. 52. С. 51-62.
3. Воловенко І.В. Літера г у сучасній українській літературній мові: так і ні. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. 2013. Вип. 10. С. 204-207.
4. Гурко О. В. Англійські запозичення в мові мас-медіа. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2012. № 22. С. 39-42.
5. Карпик М., Павличко О. (2019). Австріацізми у мові сучасної австрійської преси. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, (7(19)), 21-25.
6. Кислюк Л. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2000. 17 с.
7. Кияк Т. До питання про своє та “чуже” в українській термінології. Мовознавство. 1994. № 4. С. 22-25.
8. Коробова І.О. Спортивні запозичення в сучасній українській мові. Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – 2013. Вип. 36. С. 34-39.
9. Лесюк, М. П. Мова чи язык. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2017. 416 с.
10. Пиц Т.Б. Німецькі запозичення в українській мові: дослідження від професора Шаровольського до сьогодення. *Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Filologia, socjologia i kulturoznawstwo.* (30.09.2015 – 01.10.2015). Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. с. 20-23.
11. Підлужна І. А. Шляхи пристосування німецьких лексичних запозичень зі сфери побуту до системи сучасної української мови на різних рівнях. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 32 (71). № 3 Ч. 1. 2021. С. 44-49.
12. Поліщук Н. О. Запозичення як джерело поповнення словникового складу новітніх українських мас-медіа. Термінологічний вісник. Вип. 4. 2017. С. 103-109.

13. Правопис український. Київ : Наук. думка, 2019. 282 с.
14. Радзюк, В. М. Термінологічна, професійна та жаргонна лексика у мові сучасних німецьких спортивних ЗМІ. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов, 1155(80).2015. С. 108-111.
15. Струганець Ю. Б. Процес іншомовних запозичень у футбольній лексиці сучасної української мови. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Випуск 57. 2015. С. 119-120.
16. Сулим В., Свистович О. Варіативна кодифікація культурної специфіки лексикографічних джерел національного варіанта німецької мови Австрії (Національно-культурна ідентичність: сучасні трансформації). Матеріали міжнародної наукової конференції присвячено 150-річчю Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) 2–3 листопада 2023 року м. Львів. С. 398-402.
17. Ткачівська М.Р. Іншомовні вкраплення та їх відтворення в німецькомовних перекладах. Одеський лінгвістичний вісник. 2017. Вип. 9(3). С. 117-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2017_9%283%29__27 (дата звернення: 15.11.2024).
18. Ткачівська М.Р. Культурно-емотивні закономірності відтворення лексики обмеженого вжитку в українсько-німецькому художньому перекладі [Текст] : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.16. Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2021. 36 с.
19. Томіленко Л. М. Русизми (росіянізми) в українській перекладній лексикографії початку ХХ ст. Мовознавство. 2017. № 1. С. 71-79.
20. Фаріон І., Помилуйко-Недашківська Г., Бордовська А. Англізми і протианглізми: 100 історій слів у соціокультурному контексті. К.: Свічадо, 2023. 714 с.
21. Anglizismen – werden wir überschwemmt? URL: <https://gfd.s.de/anglizismen-werden-wir-ueberschwemmt/> (дата звернення: 23.11.2024).
22. Bohmann, Stephanie. Englische Elemente im Gegenwartsdeutsch der Werbebranche. Marburg: Tectum Verlag, 1996. VIII, 313 S.
23. Busse, Ulrich. Anglizismen im Duden: Eine Untersuchung zur Darstellung englischen Wortguts in den Ausgaben des Rechtschreibdudens von 1880-1986. Tübingen: Niemeyer, 1993. – XVI, 328 S. (Reihe germanistische Linguistik / Hrsg. von Helmut Henne, Horst Sitta und Herbert Ernst Wiegand).
24. Busse, Ulrich. Typen von Anglizismen: von der heilago geist bis Extremsparing – aufgezeigt anhand ausgewählter lexikographischer Kategorisierungen. In: Stickel, G. Neues und Fremdes im deutschen Wortschatz: Aktueller lexikalischer Wandel, Berlin: De Gruyter, 2001.
25. Carstensen, Broder and Ulrich Busse. 1993–1996. Anglizismen-Wörterbuch. 3 volumes, Berlin: Mouton de Gruyter.
26. Dalcher, Peter. Über Anglizismen im Schweizerdeutschen. Basel: Schweizerischer Verein für die deutsche Sprache, 2000. [in: Sprachspiegel, 56. Jg.2000, H. 5, S. 197-204].
27. Duden – das große Fremdwörterbuch: Herkunft und Bedeutung der Fremdwörter. 2000. Mannheim: Dudenverlag.
28. Fink, Hermann. Amerikanismen im Wortschatz der deutschen Tagespresse: Dargestellt am Beispiel dreier überregionaler Zeitungen: (Süddeutsche Zeitung, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Die Welt). München: Hueber, 1970. 215 S.
29. Görlach, Manfred. A dictionary of European anglicisms: A usage dictionary of anglicisms in sixteen European languages. Ed. by Manfred Görlach. Oxford: University Press, 2001. XXV, 351 S.
30. Onysko, Alexander. Anglicisms in German. Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching. XI/376 S. Berlin / New York: de Gruyter, 2007.
31. Schelper, Dunja. Anglizismen in der Pressesprache der BRD, der DDR, Oesterreichs und der Schweiz: eine vergleichende, typologische und chronologische Studie. Ann Arbor: UMI, 1997.

**Tkachivska M. R., Tkachivskiy V. V. ANGLICISMS IN SPORTS VOCABULARY
(ON THE EXAMPLE OF UKRAINIAN AND GERMAN)**

*This article examines the use of English sports terms and their functioning in the Ukrainian and German languages. It explores the influence of English as a **lingua franca**, a dominant source of lexical borrowing in sports terminology. The analysis categorizes several semantic groups of Anglicisms and distinguishes between direct borrowings – where lexical units are translated without adaptation – and adapted borrowings, which undergo phonetic and morphological changes. Some challenges in reproducing borrowings arise from differences in writing systems, in our case, the Latin and Cyrillic alphabets. Special attention is given to phonological adjustments, such as the substitution of the English [h] sound with the Ukrainian voiceless [x], and their implications for linguistic clarity. The study also investigates hybrid borrowings, where English*

terms merge with elements of the borrowing language, and examines how calques contribute to this process. Attention is drawn to the critical role of sports media in amplifying Anglicisms, often overusing them even when equivalents in the national language exist, potentially complicating comprehension for non-specialist audiences. By investigating terms across diverse sports disciplines, the article emphasizes the prevalence of English-origin terms in Ukrainian and German, highlighting their roles as direct and adapted borrowings, calques, and hybrid forms. Moreover, the reasons behind extensive borrowing of English sports terminology are critically analyzed, including the global dominance of English in sports and media. The balance between the utility of adopting internationally recognized terms and the need to preserve national linguistic identity is also discussed, illustrating the dual impact of Anglicisms on both enriching and complicating sports communication.

Key words: *Anglicisms, sports vocabulary, term, direct borrowing, adaptation, calque, equivalent, slang.*